

KOVID-19 SONRASI YENİ DÜNYA REGÜLASYONU ÇALIŞTAYI YENİ DÜNYA - İSTANBUL RAPORU (TASLAK)

Kovid-19 Sonrası Yeni Dünya Regülasyonu Çalıştayı; “Sistem Modelleri” ana temasıyla TASAM Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü tarafından, **05 Kasım 2020** tarihinde (pandemi yoğunluk artışı ve ilgili kamu otoritelerinin görüşleri dikkate alınmak sureti ile) **hibrit formatta** yapılan 6. İstanbul Güvenlik Konferansı alt-etkinliği olarak eş-zamanlı icra edilmiştir.

Çalıştay’a “Post-Pandemi Dönemi Dijital Dönüşüm, İş Yapma Biçimleri ve Yaşam Tarzları” başlıklı anahtar konuşması ile Bahçeşehir Üniversitesi’nden Prof. Nilüfer NARLI, moderatör olarak; “**Kovid-19 ve Güvenlik Kısacında Göç Rejimlerinin Dönüşü**” başlıklı sunumu ile Regent’s Ulusötesi İş ve Yönetim Merkezi’nden Prof. İbrahim SİRKECİ, “**Sosyolojik Perspektiften Yeni Dünya Düzeninin Hâlihazır Ögeleri: Küreselleşme, Salgın ve Çözümler**” başlıklı sunumu ile Anadolu Üniversitesi’nden Doç. Dr. Hatice Yaprak CİVELEK, “**Koronavirüs, Küreselleşme ve Uluslararası Sistem**” başlıklı sunumu ile Marmara Üniversitesi’nden Doç. Dr. Emre ERŞEN, “**Pandemi Döneminin Uluslararası Toplum ve Mültecilerin Politikalarına Etkisi**” başlıklı sunumu ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nden Dr. Nihal EMİNOĞLU, “**Robotik Süreç Otomasyonu ve Yeni Trendler**” başlıklı sunumu ile UiPath’den Anıl ÖZTEKİN ve Curiosity’den Fulya DURMUŞ konuşmacı olarak katılmışlardır. İlgili otorite ve seçkin katılımcılar tartışmalara katkı sunmuştur.

Çalıştay sonucunda, aşağıdaki tespitler ve öneriler yapılmış, ilgili tüm otoritelerin ve kamuoyunun dikkatine sunulması kararlaştırılmıştır:

1. Kovid-19 sonrasına yönelik yeni dünya regülasyonu için uluslararası ilişkiler alanındaki tartışmalardan tutarlı sonuçlara ulaşmanın yolu öncelikle kapsamlı bir sistem tartışmasından geçmektedir. Bu bağlamda küreselleşme, bölgeselleşme ve küresel-çözülmenin eksenindeki sistem krizinin aşılabilmesi; yapısal ve işlevsel sorunların tespit edilip uluslararası örgütlerin kapasitelerinin reforma elverişli hâle getirilmesi ile mümkün olacaktır.
2. Türkiye’nin “Yeni Dünya” algısı nedir, nasıl anlaşılmalıdır? Türkiye, tarihsel arkaplan ve kültürel çeşitliliği yanında jeopolitik konumundan kaynaklanan avantajları azami verimle değerlendirip kapitalist kutuplar arasındaki “kavşak rolüne” alternatif bir “sistem modeli” geliştirebilir mi? Bu arayışın bir ekosistem içinde ürün ve politika hedefli kurumsallaştırılması elzemdir.
3. Türkiye’nin tarihsel ve kültürel coğrafyasının bir bakıma diğer adı olan “Türk ve İslam dünyasının” ortak bir vizyonla hareket etmesi için uygulanabilir bir medeniyet projesinin ortaya konması ve gerek Türkiye’nin gerekse dost/kardeş ülkelerin “yeni dünyada” yerlerini korumaları için “Yeni Türkiye” algısının da ideal şekilde yönetilmesi hayati önem arz etmektedir.

4. Kovid-19 salgını güvenlik ve savunma dâhil üretim, tüketim, büyüme ve konvansiyonel güç standartlarının değişimi için kritik bir milattır. Uluslararası bağıklık sisteminin/altyapısının yeniden yorumlanması ve stratejik dönüşüm için senaryo ve hazırlıklar en önemli öncelik haline gelmiştir. Bu bağlamda “Yeni Dünya Regülasyonu için Sistem Modelleri” geliştirmek tercih değil zorunluluk olmuştur.
5. Dijital-küreselleşme, yönetimi çok daha kolay yeni bir küresel sistemin mi yoksa denetimi neredeyse imkansız bir systemsizliğin mi modelidir? Bu paradoks bugün ve geleceğin yönetişimi için hem açmaz hem anahtardır.
6. Dijitalleşme sürecine adapte olamayan şirketler, eğitim kurumları, dijital beceri kazanmamış insanlar, Kovid-19 ile yaşanan izolasyon sürecinde yönetim güçlüğü yaşamışlardır. Dijital becerileri gelişmiş kişi ve kurumların ise bu sürece hızlı adapte olduğu gözlenmektedir.
7. Salgın sonrası yakın, orta ve uzun vadede yaşanacak dönüşümler, iş yapma biçimleri ve ailenin toplumsal işlevi, üretim ve tüketim trendlerinin nasıl değişeceği, bireysel düzeyde Kovid-19 ile baş edebilme kapasitesinin düzeyi, sosyal sınıfların nasıl dönüşeceği, küresel trendlerin nasıl şekilleneceği ve dünya sistemine nasıl yön verecekleri anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu gibi mevcut sorunlar için yeni bir literatüre ihtiyaç duyulmaktadır.
8. Dünyada küresel eşitsizlikler mevcuttur ve bu eşitsizlikler, pandemi süreci ile beraber daha da derinleşmektedir. Pandemi süreci ile beraber en belirgin yaşanan örnek ise dijital uçurum olarak da tanımlanabilen ve öğrencilerin çevrimiçi platformlara kolaylıkla erişimini sağlayan cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi internete bağlanan araçlara ulaşabilmesi durumudur. Bu durumda; öğrencilerin ne kadar süre eğitimden geri kalacaklarına ve ilerleyen süreçlerde bunun sonuçlarının ne olacağına yönelik yanıtlar ve çözüm yolları aranmalıdır.
9. Kovid-19 pandemisi dijitalleşme sürecine bir ivme kazandırmış ve “tarihin hızlanması” tezinin yeni bir aşamasına geçilmiştir. Kurumlar uzun vadede planlamış oldukları dijitalleşme süreci faaliyetlerini iki-üç ay içine sığdırmak durumunda kalmıştır. Bu süreç veri ve verinin yönetimi açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.
10. Pandemi sürecinde çalışma ve iş yapma biçimlerine bakıldığında, çevrimiçi çalışma şeklinde; bilgi işçileri - beyaz yakalılarının bir kısmı - dijital araçların sunduğu imkânlar ile evlerinden çalışarak işlerini, maaşlarını ve sağlıklarını korumuşlardır. Ancak korunaklı çalışma imkânlarına sahip olmayan; hizmet sektörü, sanayi ve tarım işçileri dikkate alındığı zaman dijital becerilerin de oldukça sınırlı olduğu ve sınırlı kaldığı gözlenmektedir.

11. Kovid-19 krizi ile birlikte; iktisadi açıdan kayıtlı ve kayıt dışı “göçmen dövizinin” ve birçok yeni güvenlik krizinin ortaya çıkması beklenmektedir.
12. 11 Eylül benzeri uluslararası terör saldırıları sonrasında devletler havalimanları, gümrükler vb. bölgelerde ulusal güvenlik önlemlerini artırdılar. Vize rejimlerinde sıkılaştırmalar, sınır güvenlikleri ve ciddi güvenlik kontrollerinin Kovid-19 krizi ile seyahat süreçlerinde ve havalimanlarında alınan güvenlik tedbirlerinde de kendisini göstermektedir. Pandemi süreci sonrasında, geçmiş uluslararası güvenlik sorunlarında olduğu gibi alınmış olan yeni güvenlik tedbirlerinin normalleşmesi ve devamlılık kazanması beklenmektedir.
13. Ülkelerin; Kovid-19 ile göç politikaları, vize politikaları, göçmen kabul politikaları üzerinde yeni kararlar alması beklenmektedir. Avrupa Birliği’nin Türkiye’den gelen vize başvurularına karşı olumsuz yanıtları bunun bir yansımasıdır.
14. Dublin Anlaşması, AB sınırları içerisine giriş yapmış mültecinin istediği ülkeye yerleşmesini engelleyen ve süreci düzenlemeyi öngören bir prosedürdür. Pandemi dolayısıyla, geri gönderilmesi gereken mültecilerin gönderilememesi, sınırların kapalı kalması nedeni ile pek çok mülteci “Geri Gönderme Merkezlerinde” mahsur kalmıştır. Bu durum Dublin Anlaşması çerçevesinde oluşturulan yönetişimin sekteye uğramasına neden olmuştur.
15. Dünya üzerinde belli noktalarda göçmen hareketliliği artmıştır. Örneğin Fransa’da düzensiz göçmen hareketliliği 6 katına çıkmış görünmektedir. Göçmenlerin güvensizlik ve düzensizlik içinde olması ve göç edebilme ihtimallerinin düştüğü algısı bu durumun iki önemli nedenidir.
16. Pandemi sürecinde yaşanan seyahat ve göç hareketliliği, sosyal hak ve imkânlarla erişme kabiliyeti çerçevesinde şekillenmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinde yaşlı bireylerin sağlık koşullarına önem verilmediği algısı bu hareketliliğin bir ayağını oluştururken, risk altında olmayan gruplar için ise tersine göç sürecinde ciddi bir hareketlilik gözlenmektedir.
17. Kovid-19, “kriz ve göç” ilişkisi çerçevesinde insanî güvenlik vakası sunmuştur. Bu süreç özellikle çift vatandaşlığı bulunan bireylerin sağlık hizmetini daha iyi alabileceği ülkeye yönelme eğilimini ortaya koymaktadır.
18. Göç, ekonomik güvensizlikle doğru orantılı ilerleme gösteren bir kavramdır. İş güvenliği, çalışma güvenliği, yatırım güvenliği, sermaye güvenliği vb. kavramların hepsi bu sürecin içinde gelişmektedir. Bununla birlikte “uluslararası göç” doğrudan ilişkilidir. Kovid-19 dünya ekonomisinde bu manada önemli bir kırılmaya yol açmıştır. Türkiye için önemli nedenlerinden biri ise TL’nin döviz karşısındaki değer kaybından kaynaklanan yatırım/girişim güvensizliğidir.

19. Türkiye’de üretim maliyetlerinin düşmesi, Çin ve benzeri Asya ülkelerine göre Türkiye’yi cazip üretim ülkesi hâline getirecektir. Bu senaryoya göre, Avrupa için önemli bir üretim merkezi ve ekonomik genişlemenin bir parçası olacak Türkiye’nin, ciddi göçmen akınlarına açık hâle gelmesi de muhtemel gözükmemektedir. Bunu teşvik edecek diğer bir neden, Türkiye’nin aldığı Covid-19 önlemlerine rağmen sınırları açık tutmasıdır.
20. Covid-19 süreci; yabancı ve göçmen düşmanlığı ile ırkçılığın katlanarak artmasına sebep olmuştur. Bu süreç özellikle Trump ve sağcı liderlerin söylemlerinde kullanılan “Çin virüsü”, “yabancı virüs”, “yabancıların getirdiği virüs” vb. ifadeler ile yaygınlık kazanmıştır. Bu süreç, Çin’in uluslararası kamuoyunda olumsuz algıya sahip olması ve yabancı düşmanlığı/ırkçılık tarzındaki tepkilerin katlanarak artmasında önemli bir adım olmuştur.
21. Siber uzayın, fiziksel uzayı sömürgeleştirdiği büyük bir devrim süreci gündemdedir. Bu süreç verilere bağlı gelişen insan faaliyetleri hâline gelmiştir.
22. Covid-19, kapitalizmin ürettiği bir dönemi ifade etmektedir. Ülkelerin, sağlık sistemlerini ve ekonomik, toplumsal, sosyal sermayeleri üzerinden yürütülen “dijitalizmi” hızlandırmaya başladığı gözlenmektedir. Bu süreçte dijitalizm küresel paradigmalarda belirsizlik ortamı oluşturmakta ve güvenlik stratejilerinin yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır.
23. Pandemi sürecinin getirmiş olduğu belirsizlik; yönetim kabiliyetleri, ulusal korkular ve kaygıların şekillendirdiği “krizler toplumu” yansıtmaktadır.
24. 2020’nin Yaz aylarında Covid-19 salgınında yaşanan hafifleme ile ülkeler arasındaki krizler, bölgesel çatışmalar ve savaşlar hız kazanmış ve Dağlık Karabağ meselesinde olduğu gibi bazı sorunlar yeniden gün yüzüne çıkarak gündeme oturmuştur. İzolasyon süreci devletler ve uluslararası örgütler için hareket kabiliyeti de sağlamış durumdadır.
25. “Devlet menfaati”; insan hakları, azınlık hakları ve dezavantajlı gruplar konusunda önem kazanırken, pandemi süreci sağlık krizinin meydana gelmesi ile yeniden varlığını hatırlatmakta ve yeni bir güvenlik süreci geliştirmektedir.
26. Yapılan araştırmalar sonucunda toplumların pandemi süreci ile bir liderlik arayışı içinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla; iş dünyasına, bilime, medya sektörüne duyulan güven 2019 yılına göre artış göstermiş durumdadır. Bu süreçte, sadece devlet değil tüm yönetebilecek paydaşlar da güven arayışı içindedir.

27. Kovid-19 sürecinde yapılan toplumsal araştırmalar; toplumun %83'ünün, pandeminin ırksal adaletsizlikten ekonomik bozulmaya kadar birçok acil sorunun çözümünde iş dünyasının hem teknik hem hız ve çeviklik hem de zekâ anlamında açığı kapatacağına dair görüşlerini ortaya koymaktadır. Hükümetler ve mevcut regülasyondaki boşluklar dikkate alındığı zaman liderlik boşluklarını doldurma konusunda iş dünyası artık kendisini sorumlu hissetmektedir.
28. Kovid-19 döneminde; “sağlık” başta olmak üzere, “yiyecek-içecek”, “kargo-kurye”, “ilaç”, “medya ve yayıncılık”, “telekomünikasyon” ve “tarım” pandemi süreci ile mücadeleyi en iyi destekleyen sektörler olarak ayrılmaktadır. Aynı zamanda toplum nezdinde Kovid-19 ile mücadelede çözümlere öncelik veren şirketler salgın sonrası toplum tarafından tanınırlığı ve takdirinin süreceği toplumda %72 tarafından desteklenmektedir. Kurumlarda “dijital dönüşümün” yaygınlaştığı bu dönemin, işe dönüş sürecinin sonuna dek devam edeceği ve dijital dönüşüme yapılan yatırımların daha da artacağı anlaşılmaktadır. Şirketlerin %85'inin dijital dönüşümü hızlandırdığı, %67'sinin ise yapay zekâ ve otomasyon çalışmalarına ciddi öncelik verdiği görülmektedir.
29. Dijital dönüşüm ve otomasyon süreci Kovid-19 döneminde olumlu bir ivme kaydetmekte ve şirketlerin teknolojiye yapacakları yatırımlara öncelik/ağırlık vermeleri dikkat çekmektedir. Toplum 4,0'a dek geçen sürecin ardından günümüzde Toplum 5,0'a yönelim söz konusudur. “Nesnelerin İnterneti”, “Büyük Veri”, “Yapay Zekâ”, “Robotik” sistemlerinin gelişimi de “Otomasyon Öncelikli” Toplum 5,0 beklentilerini tam anlamıyla karşılayan bir yaklaşım hâline gelmektedir.

05 Kasım 2020, İstanbul

